

szorgalomra buzdíttassanak, — a jog- és államtud. karoknál tartott alap- és államvizsgák, illetőleg szigorlatok amúgy is nyilvánosak lévén — elhatároztam, hogy a vizsgálatok- vagy szigorlatoknál kitüntetéssel képesített joghallgatók lehetőleg szigorlók nevei a félévi hivatalos jelentések alapján — melyekben tehát ezek ezentúl névszerint felsorolandók lesznek — úgy a „Budapesti Közlöny“-ben, mint a közoktatás állapotáról az országgyűlés elé terjesztendő évi jelentésben közzététessenek. E mellett a jog- és államtud. kar dékánjának szabadságában áll a kitüntetettek névsorát, a kincstár terhelteje nélkül, s miután az a hivatalos lapban már közöltetett, szabadon választandó hirlapban vagy hirlapokban közzétenni.

44. Szabályzat a jog- és államtudományi egyetemi karoknál tartandó tudorsági szigorlatokról.

(Kiadatott a vallás- és közoktatási m. kir. miniszter 1883. évi 28.291. számú rendeletével.)

1. §. A jog- és államtudományi karban, a két különböző tudománykör szerint kétféle tudorság nyerhető, u. m.: a jogtudorság és az államtudományok tudorsága.

2. §. A *jogtudori* fok elnyerésére három szigorlat és egy felavatási értekezés kívántatik.

A jogtudományi szigorlati tárgyak a következők:

I. Első szigorlat.

- a) Római jog, a pandekta-jog befoglalásával.
- b) Egyházjog.
- c) Jogbölcseészet, a történeti résszel és a nemzetközi joggal.

II. Második szigorlat.

- a) Magyar közjog.
- b) Közigazgatási és pénzügyi jog.
- c) Politika.
- d) Magyar büntetőjog és eljárás.

III. Harmadik szigorlat.

- a) Magyar magánjog.
- b) Osztrák polgári jog.
- c) Magyar polgári törvénykezés.
- d) Váltó- és kereskedelmi jog.

Jegyzet. A pénzügyi jog kérdezése. A vizsgálat anyagát csupán a pénzügy elvei és főbb intézményei képezzeék.

Ezen elv érvényesül a szabályzatban is, melynek 2. év 3. §-ai szerint a pénzügyi jog csupán mint a közigazgatási jog kiegészítő része vétegett fel az említett két tudorság szigorlatának tárgyai közé.

Ennek ellenére is ismételten panaszok merültek fel aziránt, hogy a pénzügyi jog a szigorlatokon mint egészen önálló tantárgy kérdeztetik, tehát — e téves fel-

igáshoz mérten — túlságos részletességgel s e tanszak tudományos jelentőségével arányban nem álló terjedelemben. Ez egyebek közt azt a hátrányos következményt vonja maga után, hogy a jelöltek a pénzügyi jog mai vizsgázási módszere mellett, a tudományos készültség megítélése szempontjából fontosabb egyéb tárgyakból kétképpesen el nem készülhetnek. Ez oknál fogva a szigorlati szabályzat 2. és 3. §§-ainak helyes értelmezése alapján s hivatali elődöm említett rendeletének kiegészítéseképpen ezennel elrendelem, hogy a pénzügyi jog a szigorlatokon nem mint önálló tanszak, hanem mint a közigazgatási jognak kiegészítő része; csak a magasabb tudományos képzettség szempontjából értékes főbb tételeiben kérdezendő. Eme rendelkezéséből önként következik, hogy a pénzügyi jog, külön felfüggesztés, illetőleg pótszigorlat tárgya nem lehet és külön cenzor által nem kérdezhető.

3. §. Az államtudományi tudori fok elnyerésére két szigorlat és egy felavatási értekezés kívántatik.

Az államtudományi szigorlatnak tárgyai a következők, u. m.:

1. Államtudományi első szigorlat.

- a) Jogbölcsezet, a történelmi résszel és a nemzetközi joggal.
- b) Egyházjog.
- c) Magyar közjog.
- d) Politika.

II. Második szigorlat.

a) Nemzetgazdaságtan és pénzügytan.

b) A magyar és az osztrák állam statisztikája, Európa főbb államaira való tekintettel.

c) Magyar közigazgatási jog, beleértve a pénzügyi igazgatási jogot, valamint a perenkívüli eljárást — telekkönyvi eljárás mellőzésével — úgy a büntető törvénynek a kihágásokról szóló részét az erre vonatkozó eljárással.

4. §. A szigorlatok a 2-ik, illetőleg a 3-ik §-ban meghatározott sorrendben teendők és csak azon tudományegyetemen folytathatók, melynél a tudorjelölt az első szigorlatot kiállotta, valamint a pótlás és az ismétlés is csak azon tudományegyetemen történhetik, melynél a tudorjelölt pótszigorlatra vagy ismétlésre utasított. A jogtudományi három szigorlatnál azonban a jelölt a második és harmadik szigorlatot tetszés szerinti sorrendben teheti le, úgy, hogy szabad választásától függ, vajjon a 2. §-ban foglalt III. vagy II-ikat akarja-e II-ik, illetve III-iként letenni.

5. §. Azon jogtudorok, kik ezen szabályzat szerint az államtudományi tudori fokot is óhajtják elnyerni, csak egy szigorlatot kötelesek tenni s ennek tárgyai: a nemzetgazdaságtan, a pénzügytan és a magyar és osztrák állam statisztikája, Európa főbb államaira való tekintettel.

Azon államtudományi tudorok viszont, kik ezen szabályzat szerint a jogtudori fokot is elnyerni kívánják, két szigorlatot kötelesek tenni.

melynek tárgyát a jogbölcselet, egyházjog, a magyar közjog, politika- és büntetőjog kivételével, a jogtudományi szigorlatokhoz tartozó tárgyak képezik, u. m.:

I. római jog, a pandekta jog belefoglalásával, a magyar magánjog és az osztrák polgári jog;

II. a büntetőjog és eljárás, a magyar polgári törvénykezés s a váltó- és kereskedelmi jog.

Szigorlatra való bocsátás.

6. §. Tudori szigorlatra csak azok bocsátatnak, kik négy évi jog- és államtudományi tanulmányt, még pedig felerészben hazai jogintézetben, mint rendes nyilvános joghallgatók szabályszerűen bevégezték és az eredeti indexet s a végbizonyítványt kérvényükhöz csatolják.

7. §. A szigorlat tehetése iránti kérvény (6. §.) az egyetem jog- és államtudományi karának dékánjánál nyújtandó be.

Szigorlati bizottságok.

8. §. A szigorlati vizsgáló-bizottság elnöke a jog- és államtudományi kar dékánja, vagy ennek akadályoztatása esetében, a prodékán.

9. §. A vizsgálati bizottság az elnökön kívül, négy tagból áll, kik a szigorlati tárgyaknak rendes vagy rendkívüli tanárai, továbbá a jogosított tanárok is, ha jogosultságuk alapján azon évben tandíjfizetéssel járó collegiumot tartanak.

Ha valamely tárgynak több rendes, rendkívüli vagy jogosított tanára van, ezek a szigorlatokhoz az említett sorrendben váltakozva hívan-
dók meg.

Ha a vizgálóbizottság az elnökkel s a vizsgálati tárgyak censoraival együtt se állana 5 tagból, ez a szám kiegészítendő azon rendes tanárok váltakozó meghívásával, akik mint vizsgálók épen nem, vagy ritkán vesznek részt s így leginkább ráérnek a megjelenésre, szavazó minőségben.

A szigorlatok felvétele.

10. §. Mindegyik szigorlat két órán át és pedig mindig nyilvánosan tartatik s róla jegyzőkönyv vezetetik, melybe nemcsak annak eredménye, hanem az is bevezettetik, hogy a bizottsági határozat egyhangúlag vagy szótöbbséggel hozatott.

Minősítés.

11. §. A szigorlat eredménye felett a vizsgálati ötös bizottság egyhangúlag vagy szótöbbséggel határoz.

A szigorlat elfogadottnak csak akkor tekintethető, ha az egész bizottság vagy legalább három tagja, az elfogadás mellett nyilatkozott. Kitűnő készülségű jelölt a bizottság által meg is dícsérhető.

12. §. Ha a jelöltnek készülsége egy vizsgálati tárgyból gyenge: ezen egy tárgyból pót-szigorlatra utasítandó.

A pótszigorlat egyszer ismételtető; ha a pótszigorlat másodízben sem sikerül, az egész szigorlat ismétlendő.

A pótszigorlat az elnökön kívül két tagból álló bizottság előtt teendő, mely bizottságba a szaktanárok hívandók meg vizsgálókul.

Szigorlati határidők.

13. §. A szigorlat ismétlésének három hónap, a pótszigorlatnak pedig hat hét letelte előtt hely nem adható.

Ismétlés egy és ugyanazon szigorlatra nézve többször mint kétszer nem engedtetik. A második ismétlő szigorlaton történt visszautasítás esetén, a jelölt a hazai egyetemeken az illető fokot el nem nyerheti és netalán más helyütt nyert vagy nyerendő ilyen tudori oklevelét itt nem nostrificáltathatja.

14. §. A tudori fok elnyeréséhez kellő egyes szigorlatok közt legalább három havi időköznek kell közbejönnie, amely azonban a tanártestület által leszállítható, de hat hétnél nem rövidebb időre. Három havi időköz kívántatik akkor is, ha az egyik tudori fok elnyerése után, a tudor a másik tudorság elnyerése végett kíván szigorlatra bocsáttatni; de ez esetben a három havi határidő nem a felavatás, hanem a letett utolsó szigorlattól számítottatik; felmentésnek azonban ezen minimum alól ily esetekben nincs helye.

Disszertáció.

15. §. A sikerrel kiállított szigorlatok után (2., 3., 5. §§.) a tudorjelöltnek egy, a letett szigorlatok valamelyikéhez tartozó tanszaktól maga által szabadon választott *vagy esetleg a szigorlati bizottság által megjelölt tárgyból* felavatási értekezést (dissertatio inauguralis) kell írásban kidolgoznia s negyedréti alakban íűzve, címekre vagy fejezetekre felosztva, lapszámozva és az illető lapokon a használt irodalmi művek és források idézésével ellátva, benyújtania.

16. §. Az írásbeli értekezés csak akkor fogadható el, ha az mind beltartalmára, mind kidolgozására nézve beható tanulmány eredményének mutatkozik s az állam hivatalos nyelvének bírását igazolja.

17. §. Az értekezést a kar két szaktanár által bíráltatja meg. Ha valamely szaknak csak egy tanára van, akkor második bírálónak azon szak tanára jelölendő ki, melyhez a bírálendő értekezés tárgya legközelebb áll.

Ha a bírálók véleménye eltérő, ez esetben a kar az értekezést egy harmadik bírálónak adja ki. Határozattá azon vélemény emelkedik, amelyhez ezen bíráló csatlakozik.

El nem fogadás esetén a jelölt más értekezés kidolgozására utasítható és a jelölt a felavatásra nem bocsátható, míg értekezése el nem fogadatik.

Felavatás.

18. §. A tudori értekezés elfogadása esetében, a jelöltet a dékán felavatás végett az egyetem rectorának írásban bejelenti.

19. §. A tudori oklevélben (diploma) képeségi fokozat nem tétetik ki.

Kánonjogi doktorátus.

20. §. A nagyobb rendekkel bíró egyháziak számára fennálló *kánontudorság*, valamint annak megszerzése az 1866. évi február 23-án kelt legfelsőbb elhatározással előszabott módok, a kolozsvári egyetemre nézve, az 1874. évi március 6-án 5643. sz. a. kelt miniszteri rendelettel megállapított módosítással egyelőre tovább érvényben hagyatnak.

21. §. A szigorlati díjak, melyek mindenkor előre fizetendők, minden egyes szigorlatra nézve 50—50 koronában, pótszigorlat 30 koronában és az írásbeli dolgozat megbírálása 40, az avatási-díj pedig 72 koronában állapítatnak meg.

Jegyzet. E díjak, az avatási díjak kivételével, 1913 tavaszán kétszeresükre emeltettek fel kir. rendelettel. Ma a szigorlati díj 1020.000 K, a pótszigorlati díj 612.000 K, a disszertáció bírálati díja 816.000 K, az avatás díja pedig 925.000 korona. A vagyontalan köztisztviselők stb. gyermekeinek kedvezményei felől l. a 253. l. 22. §-ának 2. jegyzetét. A disszertációbírálati és felavatási díjaknál kedvezmény rendszerint nincs.

Szigorlati díjak.

Ezen díjak a szigorlat vagy az írásbeli értekezés ismétlésekor újra megfizetendők.

A szigorlati díjakból az elnököt és a vizsgálatnál tetteleg részt vett tanárok mindegyikét egyenlő rész illeti.

A felavatási értekezés bírálatáért járó díj a szigorlati bizottságok tagjai közt egyenlően osztatik fel.

22. §. A felavatásnál (promotio), tiszteletbeli tudorságnál, a jubiláris oklevél kiszolgáltatásánál s az idegen egyetemeken nyert tudori foknak a belföldön érvényesül elismerése (nositificatio) iránti eljárásnál további intézkedésig, az eddigi szokás, illetőleg szabályok tartatnak fenn.

23. §. Ezen szabályzat kihirdetése után azonnal hatályba lép.

Átmeneti intézkedések.

24. §. Akik 1875. végéig a szigorlatokra jelentkeztek, az eddig fennállott szigorlati rendhez alkalmazkodhatnak.

25. §. A jelen szabályrendelet hatálybaléptekor már megkezdett tudorozás, a szigorlati tárgyakra és a szigorlatok sorozatára nézve a jelen szabályrendelet által érintetlenül hagyatik.

26. §. Akik valamely államvizsgálatot az ellenkező irányú szigorlatra bocsáttatás előfeltételeül letettek, akadály nélkül bocsáthatók

nemcsak az ellenkező, hanem azon irányú szigorlatokra is, melynek megfelelő államvizsgát tettek le.

27. §. Akik az államtudományi államvizsgálatot, mint eddig a jogtudományi szigorlat előfeltételét már letették, a jogtudományi szigorlaton a politikából, közigazgatási és pénzügyi jogból, mint amelyből az államvizsgán már képesítve vannak, nem vizsgálandók és így rájuk nézve mind a tárgysorozatra, mind a szigorlatok egymás utánjára nézve az 1883. május 18-án 11.630. sz. a. kelt rendeletet közvetlenül megelőzőt szabályzat az irányadó.

Ezen tétel megfelelően alkalmazandó az államtudományi szigorlat azon jelöltjeire, akik a jogtudományi államvizsgát az idézett rendelet előtt kiállották. Ezen §. hatálya azokra is kiterjed, kik az 1883/4. tanév elejéig az egyik vagy másik államvizsgálatot, vagy mindkettőt valamely jogakadémián letették.

28. §. Az 1884. évi január 1-től fogva senki se kezdheti a tudoroást másképen, mint a jelen szabályrendelet által megállapított tárgyakkal és sorozattal.

Kanonjogi tudori szigorlatok.

(5643/1874. III. 6. vkm. szám.) Az egyetemi tanács 684. sz. a. kelt felterjesztésében felhozott indokaj tekintetbe vételével megengedem, hogy ezen egyetemen az egyház jogtudori szigorlat a budapesti egyetemen fennálló szabályzat ér-

telmében tartassék meg, azonban azon eltéréssel, hogy a szintén öt tagból álló vizsgáló bizottság kizárólag a kar tagjaiból alakíttassék.

(A budapesti egyetem szabályzata.)

(23.562/1866. vk. szám.) Ó cs. és ap. kir. Felsége m. kir. Helytartótanácsának nevében.

Ó cs. és ap. kir. Felsége f. é. böjtelő hó 23-án kelt legmagasabb elhatározásával a kánonjogtudori szigorlatoknak a pesti egyetemenél ismert életbeléptetését s ennek folytán a kánonjogtudori címnek adományozhatását legkegyelmesebben megengedni méltóztatván, az ekként ismét életbeléptetett kánonjogtudorság megszerzése iránti feltételek a következő rendszabályok által állapíttatnak meg, ugyanis:

a) A tudorjelölt, ki csak a nagyobb egyházi rendeket már felvette, egyházi személy (clericus majorum ordinum) lehet, kimutatni tartozik, miszerint az érettségi vizsgát jó sikerrel letette, s a római kánonjogbeli előadásokat annyi óraszámban hallgatta, amennyiben ezen tantárgyakat az egyetemi joghallgatók hallgatni kötelesek, mely tekintetben az mi különbséget sem tesz, ha tudorjelölt az egyházjogi előadásokat akár a hittani, akár a jogi karnál hallgatta legyen.

b) A szigorlatok tárgyait képezik: a római jog, az egyházjog és az egyházi jog történelme.

c) A szigorlatok számát illetőleg két szigorlat, t. i. egy a római jogból, s egy az egyház-

jog-történelemből s mindegyiknek $1\frac{1}{2}$ órai tartama állapítottatik meg, az illetők szabad választására hagyatván a rend, melyben a szigorlatok egymásután következnek.

d) A vizsgáló bizottmány, melynek tagjai csak kath. férfiak lehetnek, a jogi kar dékánjának elnöklete alatt két vizsgálóból állítottatik össze, ezek egyike az esztergomi érsek által rendeltetik, a másik pedig a vizsgálati tárgy és szakma szerint a római és egyházjog rangra nézve idősb rendes tanára leendő. Azon esetben, ha a dékán a vizsgálandó tárgyak egyikének egyedüli szaktanára volna, akkor ennek kell vizsgálni, s helyette az alldékánnak elnökölni. Az elnök a vizsgálatok eredményére nézve a többi tanárral egyenjogú szavazattal bír.

e) A kedvező sikerrel letett szigorlatok után a tudorjelölt a tudori fok elnyerése végett az egyházi jogból szabadon választott thema fölött értekezést adand be.

Ezen értekezés mindenekelőtt a vizsgáló bizottmány azon tagjának, ki az *egyházi jogból* vizsgál, adandó át bírálattal végett s ugyanezen tag által bírálásával együtt a bizottmány többi tagjaihoz utasítandó, mely után a tudori fok adományozása fölött, mind a három vizsgáló szavazásának eredménye fog határozni.

f) Mielőtt a tudorjelölt doktorrá avattatnék, püspöki bizonyítvánnyal tartozik kimutatni, hogy a ker. kath. hitvallást az úgynevezett tridenti vallásforma szerint letette.

g) Azon egyházférfiak, kik a kánonjogtudorságra az előbbi törvényes gyakorlat szerint megkívántatott szigorlatokat még 1856-ban, vagyis a felfüggesztés ideje előtt tették le, felavatási értekezésük helybenhagyása s a hitvallás letétele után tudorokká felavattathatnak; végre

h) a szigorlati díjakat illetőleg ezek minden egyes szigorlatra, úgy a felavattatásra is, egyenkint huszonegy o. é. frtban meghagyatnak s szokásos módon felosztandók, míg a tudoroztatási díjak általános szabályozása azokra nézve is némi változást nem szenved.

Jegyzet. Annak folytán, hogy egyetemünkön a kánonjogi szigorlatok is, ép úgy mint a jogiak, öt tagú bizottság által tartandók, a kánonjogi szigorlatok díja is mindig ugyanakkora, mint a jogi szigorlatoké.

45. Póttrendeletek a jog- és államtudori szabályzathoz.

Jegyzet. 1. (26.006/1887. szám. vkm. rend.) Ő cs. és apost. kir. Felseje f. é. június 28-án kelt legfelsőbb elhatározásával jóváhagyni méltóztatott a jog- és államtudományi karoknál tartandó tudorsági szigorlatokról szóló 1883. évi szabályzat 4. és 6. §§-nak oly értelmű módosítását, hogy ezentúl úgy a jogtudományi, mint az államtudományi összes szigorlatok *tetszés szerinti sorrendben* tehetők le; az egyetemek jog- és államtudományi karai pedig kivételesen egyes joghallgatókat, kiket arra szorgalmuk és előmenetelük alapján különösen érde-